

ПРО ВНУТРІШНЄ ТА ЗОВНІШНЄ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ В 2013 РОЦІ

**Щорічне Послання Президента України
до Верховної Ради України**

ПРО ВНУТРІШНЄ ТА ЗОВНІШНЄ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ В 2013 РОЦІ

Щорічне Послання Президента України
до Верховної Ради України

Київ-2013

УДК 338.24.021.8+35.075.31(477)

П 78

*За повного або часткового відтворення матеріалів даної публікації
посилання на видання обов'язкове*

Електронна версія: www.niss.gov.ua

**Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання
П78 Президента України до Верховної Ради України. - К.: НІСД, 2013. - 576 с.**

ISBN 978-966-554-187-5

ISBN 978-966-554-187-5

© Національний інститут
стратегічних досліджень, 2013

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА	
РЕФОРМИ, НАЦІЛЕНІ У МАЙБУТНЄ	15

Розділ I	
ЕКОНОМІКА ТА СОЦІАЛЬНА СФЕРА УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	21
1.1. Економіка України у період глобальної нестабільності.....	23
1.1.1. <i>Зовнішня торгівля України в умовах депресивних тенденцій світової економіки</i>	23
1.1.2. <i>Динаміка та складники економічного зростання у 2012 р.</i>	26
1.1.3. <i>Підтримання макроекономічної стабільності в умовах стагнації</i>	31
1.2. Соціально-економічна модернізація:	
заходи та результати.....	37
1.2.1. <i>Дерегуляція та розвиток бізнесу</i>	38
1.2.2. <i>Модернізація реального сектору економіки</i>	41
1.2.3. <i>Динаміка соціальних реформ</i>	48
1.3. Пріоритетні напрями подальшого економічного поступу.....	50
1.3.1. <i>Пріоритети модифікації політики реформ</i>	50
1.3.2. <i>Дерегуляція та мотивація бізнесу до зростання</i>	53
1.3.3. <i>Розвиток внутрішнього ринку і стимулювання імпортозаміщення</i>	55
1.3.4. <i>Реалізація потенціалу агропромислового комплексу в умовах загострення ризиків світової продовольчої кризи</i>	58
1.3.5. <i>Реформування дорожньо-транспортного комплексу у контексті завдань внутрішнього облаштування країни</i>	63

1.3.6. Зовнішньоекономічна політика, орієнтована на підтримку економічного зростання.....	66
1.3.7. Використання міжнародної фінансової та технічної допомоги як чинник економічного розвитку.....	68
1.3.8. Модернізація важелів макроекономічної стабілізації в умовах збереження нестабільності глобальної економіки.....	70
1.3.9. Підвищення ефективності управління державним майном.....	73
1.3.10. Реалізація потенціалу оборонної промисловості.....	75
1.4. Енергозабезпечення та енергоефективність.....	78
1.4.1. Стан забезпечення національної економіки енергоресурсами.....	78
1.4.2. Розбудова власної сировинної бази енергоресурсів.....	80
1.4.3. Розвиток відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.....	84
1.4.4. Диверсифікація енергопостачання.....	86
1.4.5. Підвищення енергоефективності національної економіки.....	89
1.5. Розвиток соціальної сфери в умовах сповільнення економічної динаміки.....	94
1.5.1. Основні виклики для соціального розвитку та необхідність радикальної модернізації соціальної політики.....	94
1.5.2. Ринок праці та політика зайнятості.....	95
1.5.3. Політика доходів та вдосконалення системи оплати праці.....	98
1.5.4. Продовження реформ у сфері соціальної підтримки та соціального страхування.....	101
1.5.5. Завдання реформування системи охорони здоров'я.....	104
1.5.6. Завдання політики підтримки сім'ї та дитини.....	108
1.5.7. Розвиток житлової політики.....	110
1.5.8. Міграційні процеси та міграційна політика.....	111
1.6. Особливості бюджетної політики в умовах зовнішніх ризиків для національної економіки.....	115
1.6.1. Бюджетна політика у 2012 р. і продовження реформування системи державних фінансів.....	115
1.6.2. Орієнтири бюджетної політики у 2014 р.....	123

1.6.3. Напрями податкової політики на 2014 р.....	126
1.6.4. Завдання та пріоритети боргової політики.....	128
1.6.5. Завдання бюджетної політики у середньостроковій перспективі.....	129
1.6.6. Особливості та орієнтири формування місцевих бюджетів і модернізація міжбюджетних відносин.....	131
1.7. Регіональний вимір соціально-економічної модернізації.....	135
1.7.1. Особливості й ризики регіонального розвитку у післякризовий період.....	135
1.7.2. Модернізація системи державного управління регіональним розвитком.....	138
1.7.3. Пріоритети й завдання у сфері регіональної політики.....	144
Розділ II	
ГУМАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ -	
БАЗОВА ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ	
МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ.....	149
2.1. Особливості гуманітарної політики Української держави на сучасному етапі.....	150
2.1.1. Активізація діяльності Громадської гуманітарної ради при Президентові України.....	150
2.1.2. Концепція гуманітарного розвитку України як інструмент програмування гуманітарної політики.....	152
2.1.3. Формування ціннісної парадигми гуманітарного розвитку.....	153
2.1.4. Розвиток фізичної культури та спорту.....	155
2.2. Динаміка проблем і перспектив модернізації освітньо-наукової сфери України.....	157
2.2.1. Дошкільна та позашкільна освіта.....	157
2.2.2. Загальна середня освіта.....	160
2.2.3. Професійна освіта.....	165
2.2.4. Наука та інновації.....	168
2.3. Культура як чинник розбудови демократичного суспільства в Україні.....	173
2.3.1. Єдність і цілісність культурного простору - основа національної консолідації та соціально-економічного розвитку.....	173

23.2. Політика у сфері охорони культурної спадщини та культурний вимір регіонального розвитку.....	177
2.3.3. Українська культура перед викликами глобалізації: інноваційні підходи та збереження традицій.....	180
2.3.4. Культурний вимір євроінтеграційної стратегії України та завдання нової культурної політики України у 2013 році.....	181

Розділ III
РОЗВИТОК І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
ІНСТИТУТІВ НАРОДОВЛАДДЯ В УКРАЇНІ..... 185

3.1. Розвиток парламентаризму в Україні.....	185
3.1.1. Реформування виборчої системи в Україні та її вплив на інститути представницької демократії.....	185
3.1.2. Розвиток партійної системи.....	189
3.1.3. Організація роботи Верховної Ради України VII скликання.....	192
3.2. Підвищення дієвості форм безпосередньої демократії.....	197
3.3. Розвиток місцевої демократії та самоорганізації населення.....	200
3.4. Розвиток громадянського суспільства.....	205
3.5. Державна політика у сфері міжетнічних відносин.....	212
3.6. Пріоритети реформування адміністративної системи.....	215
3.7. Реформа системи правоохоронних органів.....	217
3.8. Судова реформа.....	222
3.9. Конституційний процес.....	226

Розділ IV
УКРАЇНА В НОВИХ УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ..... 229

4.1. Зовнішня політика України у 2012 р.: підсумки та оцінки.....	229
4.2. Актуальні тенденції сучасного світового розвитку та їх вплив на міжнародне становище України.....	232

4.2.1. Глобалізаційні передумови формування нового світоустрою.....	232
4.2.2. Кризові явища у глобальній економічній системі: ризик для України.....	236
4.23. Динаміка змін у міжнародному безпековому середовищі та їх вплив на національну безпеку.....	238
4.3. Нова міжнародна роль України як держави, що головує в ОБСЄ.....	241
4.4. Нагальні завдання європейської інтеграції України.....	242
4.5. Шляхи визначення Україною свого місця в євразійському просторі.....	244
4.6. Пошук сучасних підходів і перспективних можливостей України на міжнародній арені.....	247
АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ.....	251
ДОДАТКИ.....	263
ПРО СТАН РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	265
Вступ.....	265
1. Зміни політико-правового середовища та їх вплив на розвиток громадянського суспільства в Україні.....	267
2. Чинники формування суспільної активності та сучасні практики громадської самоорганізації.....	284
3. Взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства: основні тенденції, потенціал реалізації.....	298
4. Участь інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації місцевої політики: сучасні можливості та напрями реформування.....	312
4.1. Стан правового забезпечення участі громадськості у здійсненні місцевого самоврядування.....	313
4.2. Проблеми й позитивні практики взаємодії громадськості та органів місцевої влади при виробленні й реалізації місцевої політики.....	317
АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ.....	327

СТАТИСТИЧНІ ТАБЛИЦІ..... 329

Національні рахунки

1. Основні соціально-економічні показники.....	330
2. Індeksi основних соціально-економічних показників.....	334
3. Валовий внутрішній продукт.....	336
4. Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності.....	337
5. Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності.....	348
6. Індeksi фізичного обсягу та індeksi-дефлятори валової доданої вартості за видами економічної діяльності.....	349
7. Валовий внутрішній продукт за категоріями доходу.....	351
8. Структура валового внутрішнього продукту за категоріями доходу.....	352
9. Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання.....	353
10. Структура валового внутрішнього продукту за категоріями кінцевого використання.....	354
11. Індeksi фізичного обсягу валового внутрішнього продукту за категоріями кінцевого використання.....	355
12. Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів.....	356
13. Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств за цілями.....	358
14. Валовий регіональний продукт.....	359
15. Індeksi фізичного обсягу валового регіонального продукту.....	360

Бюджетно-податковий сектор

16. Доходи Зведеного бюджету України за 2003-2012 рр.....	361
17. Доходи Державного бюджету України за 2003-2012 рр.....	362
18. Видатки Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією видатків за 2003-2012 рр.....	363
19. Видатки Державного бюджету України за функціональною класифікацією видатків за 2003-2012 рр.....	364
20. Державний та гарантований державою борг України за 2003-2012 рр.....	364

Фінансовий сектор

21. Огляд депозитних корпорацій (включаючи Національний банк України).....	365
22. Грошові агрегати та кореспондуючі статті Огляду депозитних корпорацій.....	370
23. Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України.....	372
24. Процентні ставки та обсяги за кредитами, наданими у звітному періоді резидентам (крім інших депозитних корпорацій), за секторами економіки.....	373
25. Процентні ставки та обсяги за депозитами, залученими у звітному періоді на рахунки резидентів (крім інших депозитних корпорацій), за секторами економіки.....	374
26. Депозити резидентів у розрізі секторів економіки.....	375
27. Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки.....	376

Фінанси підприємств

28. Фінансовий результат (сальдо) підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності.....	377
29. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за видами економічної діяльності.....	378
30. Структура оборотних активів.....	379
31. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності.....	380
32. Збиток підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності.....	381
33. Частка підприємств, які одержали збиток до оподаткування, за видами економічної діяльності.....	382
34. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності.....	383
35. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств за видами промислової діяльності.....	384
36. Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг) за видами економічної діяльності.....	385
37. Структура операційних витрат на одиницю реалізованої продукції (робіт, послуг) за видами економічної діяльності.....	390

Зовнішній сектор

38. Динаміка показників розвитку зовнішнього сектору економіки України	394
39. Офіційний курс гривні до іноземних валют, встановлений Національним банком України, середній за період	395
40. Динаміка платіжного балансу України (аналітична форма представлення)	396
41. Офіційні резервні активи	398
42. Географічна структура експорту товарів	399
43. Географічна структура імпорту товарів	400
44. Обсяги експорту товарів за регіонами	401
45. Обсяги імпорту товарів за регіонами	402
46. Експорт товарів до країн СНД	403
47. Імпорт товарів з країн СНД	404
48. Експорт товарів до країн ЄС	405
49. Імпорт товарів з країн ЄС	406
50. Експорт окремих товарів	407
51. Імпорт окремих товарів	408
52. Динаміка структури експорту-імпорту послуг	409
53. Динаміка експорту-імпорту послуг за країнами світу	411
54. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України з країн-інвесторів	415
55. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності	416
56. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіках країн світу	417
57. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України за видами економічної діяльності підприємств-інвесторів	418
58. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у регіонах України	419
59. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з регіонів України в економіках країн світу	420
60. Зовнішній борг України	421
61. Валютна структура зовнішнього боргу станом на 01.10.2012 р. у розрізі секторів економіки та за початковим терміном до погашення	423

Ціни і тарифи

62. Індекси споживчих цін та цін виробників промислової продукції у 2012 р.	424
63. Індекси споживчих цін на основні групи товарів та послуг	425

64. Індекси споживчих цін за регіонами.....	427
65. Індекси цін виробників промислової продукції.....	428
66. Індекси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами.....	429
67. Індекси цін на будівельно-монтажні роботи.....	430
<i>Промисловість</i>	
68. Індекси промислової продукції за видами діяльності у 2012 р.....	431
69. Індекси промислової продукції за видами діяльності.....	433
70. Індекси промислової продукції за регіонами.....	434
71. Виробництво(видобуток) основних видів промислової продукції.....	435
<i>Сільське господарство</i>	
72. Продукція сільського господарства.....	437
73. Продукція сільського господарства за категоріями господарств.....	438
74. Індекси продукції сільського господарства за категоріями господарств.....	438
75. Індекси продукції сільського господарства за регіонами.....	439
76. Рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах.....	440
77. Реалізація продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами.....	441
78. Посівні площі основних сільськогосподарських культур.....	442
79. Виробництво основних сільськогосподарських культур.....	444
80. Виробництво основних сільськогосподарських культур за категоріями господарств.....	445
81. Урожайність основних сільськогосподарських культур.....	446
82. Поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств.....	447
83. Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств.....	448
84. Продуктивність худоби і птиці.....	449
<i>Інвестиції та будівельна діяльність</i>	
85. Капітальні інвестиції.....	450
86. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування.....	450
87. Капітальні інвестиції за регіонами.....	451

88. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності.....	452
89. Індекс капітальних інвестицій за видами економічної діяльності.....	453
<i>Основні показники будівництва</i>	
90. Індeksi обсягів виконаних будівельних робіт за регіонами.....	454
91. Прийняття в експлуатацію окремих виробничих потужностей.....	455
92. Капітальні інвестиції у житлове будівництво за регіонами.....	456
93. Індeksi капітальних інвестицій у житлове будівництво за регіонами.....	457
94. Прийняття в експлуатацію житла за регіонами.....	458
<i>Транспорт і зв'язок</i>	
95. Перевезення вантажів за видами транспорту.....	459
96. Індeksi обсягу перевезення вантажів за видами транспорту.....	459
97. Вантажооборот за видами транспорту.....	460
98. Відправлення (перевезення) пасажирів за видами транспорту загального користування.....	460
99. Індeksi обсягу відправлення (перевезення) пасажирів транспортом загального користування.....	461
100. Продукція (послуги) підприємств пошти та зв'язку загального користування.....	461
<i>Оптова і роздрібна торгівля, ресторанне господарство</i>	
101. Товарооборот торгівлі та ресторанного господарства.....	462
102.1. Товарна структура оптового товарообороту.....	463
102.2. Товарна структура оптового товарообороту.....	470
103. Індeksi фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств.....	474
104. Роздрібний товарооборот підприємств за регіонами.....	475
105. Товарна структура роздрібного товарообороту підприємств.....	476
<i>Розвиток малого підприємництва</i>	
106. Основні показники розвитку малих підприємств.....	483
107. Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення за регіонами.....	484
108. Кількість найманих працівників малих підприємств за видами економічної діяльності.....	486
109. Кількість найманих працівників малих підприємств у загальній кількості найманих працівників за видами економічної діяльності.....	487

110. Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств за видами економічної діяльності.....	488
111. Обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) за видами економічної діяльності.....	489
<i>Демографічна ситуація</i>	
112. Кількість населення у 2000-2012 рр.....	490
113. Розподіл постійного населення за окремими віковими групами за регіонами у 2000-2012 рр.....	491
114. Кількість народжених, померлих і природний приріст населення у 2000-2012 рр.....	498
115. Міграція населення за регіонами у 2002-2012 рр.....	499
116. Середня очікувана тривалість життя при народженні в Україні.....	505
<i>Доходи населення, соціальне забезпечення</i>	
117. Доходи й витрати населення України.....	506
118. Доходи населення за регіонами.....	507
119. Наявний дохід населення.....	508
120. Наявний дохід на одну особу.....	509
121. Витрати населення за регіонами.....	510
122. Витрати населення на одну особу.....	511
123. Структура доходів і витрат населення України.....	512
124. Середньомісячна номінальна та реальна заробітна плата у 2012 р.....	513
125. Середньомісячна номінальна заробітна плата за видами економічної діяльності.....	514
126. Середньомісячна номінальна заробітна плата за регіонами.....	515
127. Індекси реальної заробітної плати за регіонами.....	516
128. Загальна заборгованість населенню із заробітної плати та соціальних виплат.....	517
129. Кількість пенсіонерів.....	518
130. Кількість пенсіонерів за регіонами.....	519
131. Середній розмір місячної пенсії.....	531
<i>Ринок праці</i>	
132. Населення за економічною активністю.....	532
133. Кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності.....	533
134. Зайнятість населення за регіонами.....	534
135. Безробіття населення (за методологією МОП) за регіонами.....	536

136. Безробітні (за методологією МОП) за тривалістю пошуку роботи.....	538
137. Попит і пропозиція робочої сили на ринку праці за регіонами.....	539
<i>Соціальний розвиток</i>	
138. Основні показники охорони здоров'я.....	542
139. Кількість осіб, які навчалися у навчальних закладах.....	543
140. Вищі навчальні заклади.....	544
141. Кількість легалізованих об'єднань громадян (за даними Міністерства юстиції України та Державної реєстраційної служби України).....	545
142. Кількість релігійних організацій (за даними Міністерства культури України).....	548
<i>Правопорушення</i>	
143. Кількість зареєстрованих злочинів за окремими видами (за даними Міністерства внутрішніх справ України).....	549
144. Кількість зареєстрованих злочинів за регіонами (за даними Міністерства внутрішніх справ України).....	550
145. Кількість засуджених за вироками судів, що набрали законної чинності, за окремими видами злочинів (за даними Державної судової адміністрації України).....	551
<i>Охорона навколишнього середовища</i>	
146. Основні показники водопостачання і водовідведення.....	552
147. Основні показники використання й охорони лісу, тваринних ресурсів і заповідних територій.....	553
148. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря.....	554
149. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за регіонами.....	555
150. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на км ² за регіонами.....	556
<i>Окремі зіставлення по країнах світу</i>	
151. Кількість населення.....	557
152. Рівень безробіття.....	559
153. Валовий внутрішній продукт.....	561
154. Рівень зростання валового внутрішнього продукту.....	563
155. Валовий внутрішній продукт на одну особу.....	565
156. Індекс промислового виробництва.....	567
157. Індекс споживчих цін.....	569
158. Індекс людського розвитку та його складові у 2011 р.....	571